

سوراخ کاری

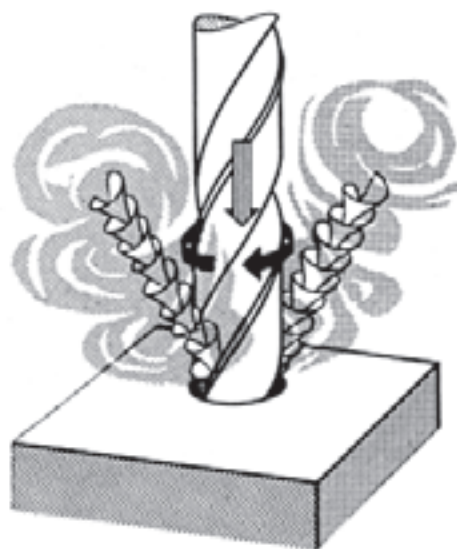
هدف های رفتاری: در پایان این فصل از هنرجو انتظار می رود :

- ۱- مفهوم سوراخ کاری را بیان کند.
- ۲- انواع مته و مشخصات آن را توضیح دهد.
- ۳- انواع ماشین های مته و قسمت های مختلف آن را تشریح نماید.
- ۴- روش سوراخ کاری صحیح را مراعات کند.
- ۵- نکات ایمنی در سوراخ کاری را مراعات نماید.
- ۶- قطعات فلزی مطابق نقشه، خط کشی و سوراخ کاری کند.

۷-۱- مفهوم سوراخ کاری

در صنعت معمولاً ماشین ها و دستگاه ها را از قطعات متعددی می سازند و این قطعات را به وسیله ی پیچ و مهره ها، پین ها، پرچ ها و نظایر آن روی هم نصب می کنند بر این اساس، لازم است در داخل این قطعات سوراخ هایی ایجاد گردد. سوراخ هایی که مقطع دایره ای دارند و با روش براده برداری ایجاد می گردند، به وسیله ی مته انجام می شوند که ممکن است

به صورت راه به در، بن بست و یا مخروطی باشند. این عمل را سوراخ کاری (مته زدن) می نامند که علاوه بر کاربرد یاد شده ممکن است به منظور عبور مایعات و گازها، هم چنین قرار گرفتن پیستون ها و محورها در داخل آن ها استفاده گردد. در سوراخ کاری عمل براده برداری با حرکت توأم دورانی و پیش روی مته انجام می گیرد.

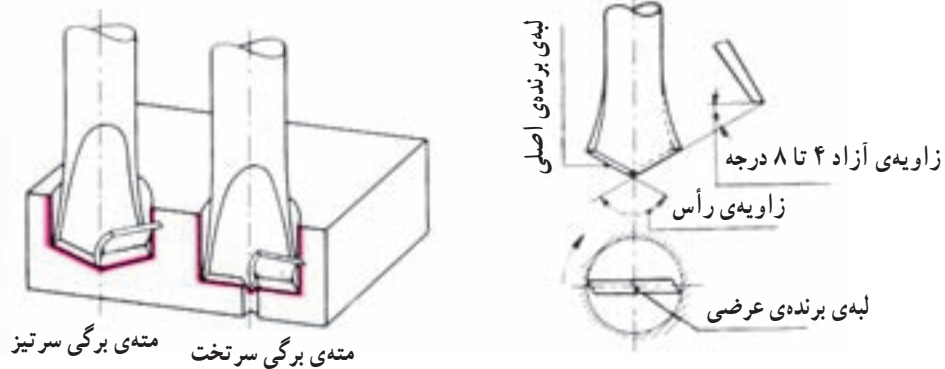

شکل ۷-۱

۷-۲- انواع مته‌ها

۷-۲-۱- مته‌ی برگ‌ی: این مته‌ها یکی از وسایل ابتدایی

هستند که برای سوراخ‌کاری از آن‌ها استفاده می‌شده است، اما سیر تکاملی مته‌ها از آن به بعد شروع گردیده است.

شکل ۷-۲

ابزار، باعث ایجاد اشکال در سوراخ‌کاری یا شکستن مته می‌شود. به دلیل معایب یاد شده امروزه این نوع مته‌ها تقریباً کاربردی نداشته از نوع تکامل یافته‌ی آن‌ها که «مته‌های مارپیچ» نام دارند استفاده می‌شود.

۷-۲-۲- مته‌ی مارپیچ: مته‌های مارپیچ امروزه در

عملیات سوراخ‌کاری دارای کاربرد بیش‌تری هستند. این مته‌ها در مقایسه با مته‌های برگ‌ی از این محاسن برخوردارند:

۱- وجود زوایای براده‌ی مناسب در لبه‌های برنده.

۲- یک‌نواخت ماندن قطر مته در تیزکردن مجدد.

۳- هدایت خوب مته در داخل سوراخ.

۴- هدایت خودکار براده به خارج از سوراخ.

۵- سوراخ‌کاری با این مته‌ها از نظر اقتصادی بهتر است.

در شکل ۷-۳ قسمت‌های مختلف مته مارپیچ را مشاهده

می‌کنید.

در این مته لبه‌های برنده دارای زاویه‌ی آزاد و گوه بوده مقدار زاویه‌ی براده‌ی آن‌ها صفر یا منفی است. هم‌چنین زاویه‌ی رأس آن‌ها را 90° تا 180° درجه انتخاب می‌کنند.

شاید تنها حسن این مته‌ها نسبت به مته‌های جدید، سادگی تولید و ارزانی آن‌ها باشد، اما دارای معایب زیادی نیز هستند که در این جا به پاره‌ای از آن‌ها اشاره شده است.

۱- کار با این نوع مته‌ها غیراقتصادی بوده به زمان و

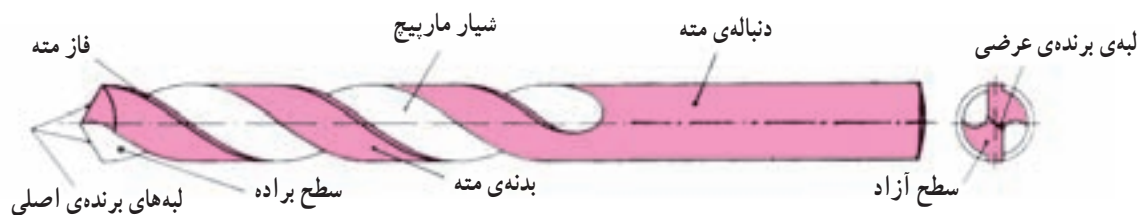
نیروی برش نسبتاً زیادی برای سوراخ‌کاری نیاز دارد.

۲- چون قسمت بالای لبه‌های برنده را برای کم کردن

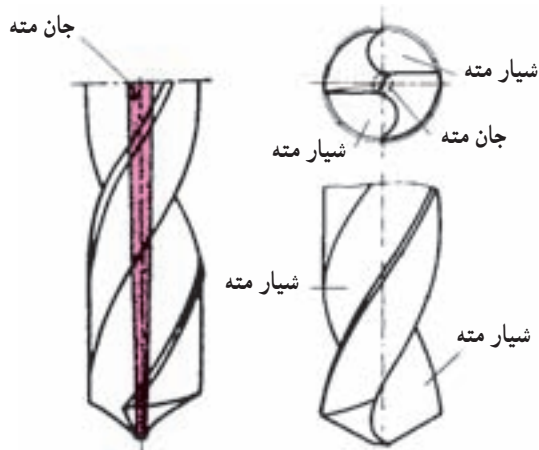
اصطکاک کوچک‌تر انتخاب می‌کنند، تیزکردن دوباره‌ی آن‌ها باعث کوچک شدن قطر سوراخ می‌شود.

۳- به دلیل نداشتن زاویه‌ی براده، در این نوع مته‌ها براده

به‌سختی از قطعه‌ی کار جدا می‌شود و چون هدایت براده‌ها از داخل سوراخ به خارج امکان‌پذیر نیست، براده‌ها در محل سوراخ جمع و متراکم می‌گردند. این عمل، علاوه بر گرم شدن و کندی

شکل ۷-۳

شکل ۷-۶

فاصله‌ای که بین دو شیار مارپیچ باقی می‌ماند «جان مته» نام دارد. این فاصله برای استحکام بیشتر، در امتداد طول مته به تدریج زیادتر شده در انتها بیش‌تر از سر مته است.

زاویه‌ی براده متأثر از زاویه‌ی مارپیچ مته بوده انتخاب آن از اختیار ما خارج است. به همین دلیل برای داشتن زوایای براده‌ی مختلف، به منظور سوراخ‌کاری در مواد گوناگون، مته‌ها را با زاویه‌ی مارپیچ یا زاویه‌ی براده‌ی متفاوت می‌سازند و در سه نوع W، N و H به بازار عرضه می‌کنند.

نوع W دارای زاویه‌ی مارپیچ زیاد (۳۵ تا ۴۰ درجه) بوده برای سوراخ‌کاری مواد نرم مانند آلومینیوم و مس به کار می‌رود.

نوع N دارای زاویه‌ی مارپیچ متوسط (۱۶ تا ۳۰ درجه) بوده برای سوراخ‌کاری مواد سخت مانند فولاد با استحکام تا $\frac{N}{mm^2} 600$ ، فولاد ریخته و چدن استفاده می‌شود.

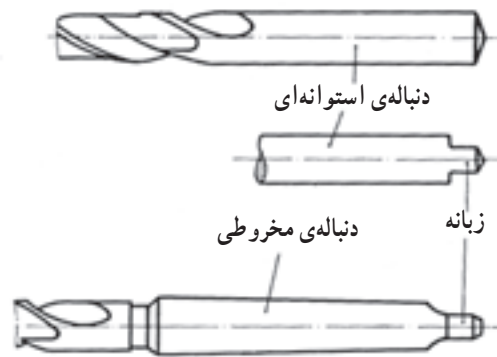
نوع H دارای زاویه‌ی مارپیچ کم (۱۰ تا ۱۳ درجه) بوده برای سوراخ‌کاری باکلیت، لاستیک سخت و فیبر استخوانی یا فولاد سخت، برنج، برنز و منیزیم به کار می‌رود.

شکل ۷-۷

۷-۲-۳- دنباله‌ی مته‌ها: دنباله‌ی مته‌ها را به شکل‌های

استوانه‌ای، مخروطی یا هرمی می‌سازند. معمولاً مته‌هایی که قطر آن‌ها تا ۱۳ میلی‌متر هستند، دارای دنباله‌ی استوانه‌ای بوده البته گاه مته‌هایی با قطر بزرگ‌تر نیز با دنباله‌ی استوانه‌ای یافت می‌شوند که در قسمت انتهای دنباله‌ی آن‌ها، زبانه‌ای برای جلوگیری از چرخش در داخل سه نظام درست می‌کنند.

شکل ۷-۴

دنباله‌ی مته‌های بزرگ‌تر از ۱۳ میلی‌متر را به شکل مخروطی انتخاب کرده برای جلوگیری از چرخش مته در داخل کلاهک یا گلوبی ماشین مته، انتهای آن را به شکل زبانه درست می‌کنند.

دنباله‌ی بعضی از مته‌های فلزکاری که به وسیله‌ی دستگاه جفجغه عمل سوراخ‌کاری را انجام می‌دهد، به شکل هرم ناقص می‌سازند.

شکل ۷-۵

۷-۲-۴- شیار مته: می‌دانیم که برای جدا شدن بهتر

براده از روی قطعه‌ی کار، زاویه‌ی براده نقش مهمی دارد. به منظور ایجاد زاویه‌ی براده و هدایت براده‌های جدا شده در هنگام سوراخ‌کاری به بیرون از سوراخ، روی دو طرف بدنه‌ی این مته‌ها دو شیار مارپیچی ایجاد شده است.

یک دهم میلی متر کوچک ساخته شده اند تا هنگام ایجاد سوراخ های عمیق، از تماس مته با سوراخ جلوگیری شود. به همین دلیل قطر مته ها را باید در سر آن ها و روی فاز اندازه گیری کرد.

شکل ۸-۷

۵-۲-۷ فاز مته: برجستگی نازکی که در کنار شیار مارپیچ مته ها وجود دارد، «فاز مته» نامیده می شود. منظور از ایجاد این فاز، کاهش اصطکاک و سطح تماس بدنه ی مته با سوراخ بوده هدایت مته در داخل سوراخ را آسان می کند. قطر مته ها در هر صد میلی متر از طول آن ها به اندازه ی

می توان به دو گروه تقسیم کرد: الف) ماشین های مته ی دستی ای که در آن ها علاوه بر حرکت دورانی حرکت، پیش روی نیز به وسیله ی دست یا بدن انسان صورت می گیرد. در شکل ۹-۷ نمونه هایی از این ماشین ها نشان داده شده است.

۳-۷- انواع، ماشین های مته ی دستی

از ماشین های مته ی دستی برای سوراخ کاری قطعات کوچک یا کارهایی که در خارج از کارگاه انجام می گیرد استفاده می شود. به وسیله ی این نوع ماشین های دستی می توان سوراخ های نسبتاً کوچک و با دقت کم به وجود آورد. این ماشین ها را نیز

ماشین مته ی شترگویی

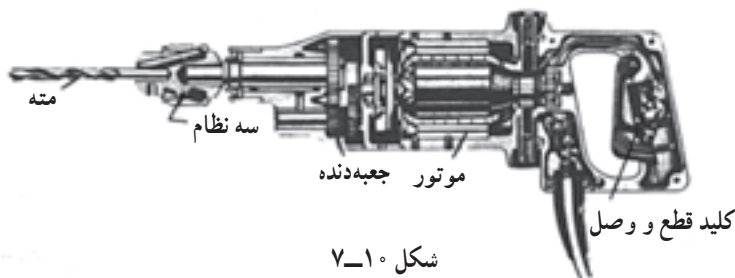
ماشین مته ی دستی

ماشین مته ی جفجه ای

شکل ۹-۷

از مشخصاتی که روی پلاک این گونه ماشین های مته درج شده دوران مته در هر دقیقه و حداکثر قطر مته ای که به آن بسته می شود را می توان نام برد.

ب) ماشین های مته ی دستی - برقی که در آن ها حرکت دورانی مته به وسیله ی الکتروموتور تأمین می شود و حرکت پیش روی در آن ها با دست انجام می گیرد.

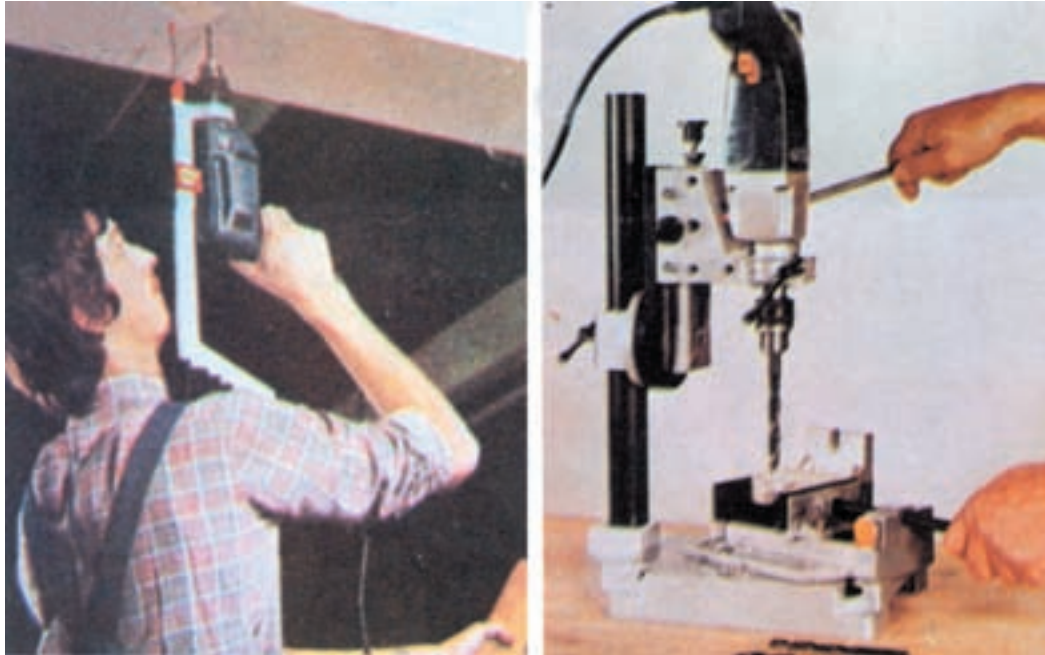

شکل ۱۰-۷

در شکل ۷-۱۲ ب تعدادی از انواع ماشین مته‌های برقی را مشاهده می‌کنید.

۷-۳-۲ مته‌ی ضربه‌ای: این نوع ماشین مته‌ها به گونه‌ای طراحی شده است که هنگام چرخش به حالت چکشی به کار ضربه وارد می‌کند. از این ماشین مته بیشتر برای سوراخ کاری قطعات سخت، به همراه سر مته الماسه، استفاده می‌شود.

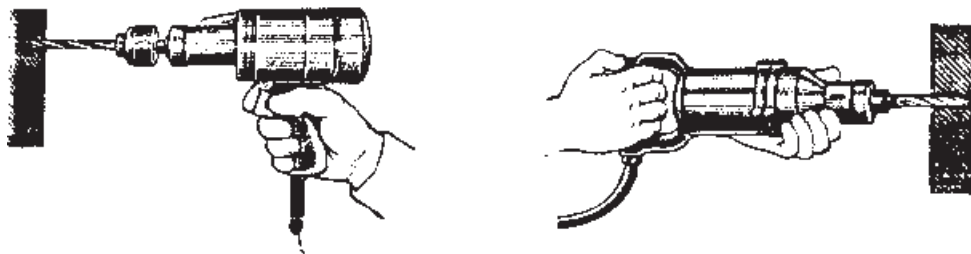
۷-۳-۱ ماشین مته‌ی برقی: معمولی‌ترین نوع این مته‌ها همان مته‌ی دستی - برقی است که ابزاری سبک و حمل‌شدنی است. دَوَران این مته به وسیله‌ی موتور کوچکی که در بدنه‌ی آن قرار دارد صورت می‌گیرد. عمل قطع و وصل جریان برق نیز با یک کلید دستی (فشاری) انجام می‌پذیرد. ماشین مته‌ی برقی - دستی به شکل‌های مختلف به بازار عرضه شده‌اند و انواع آن‌ها پیوسته در حال تغییر است.

شکل ۷-۱۱- روش کاربرد ماشین مته‌ی برقی (دریل)

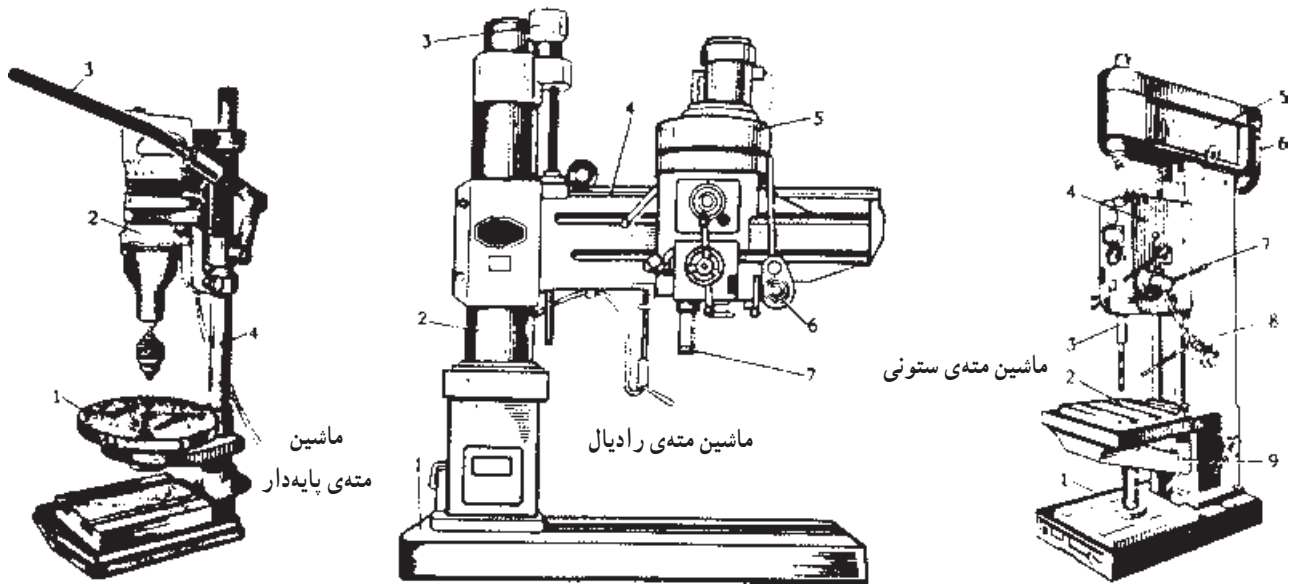

ماشین مته‌های دستی ساده

ماشین مته‌های دستی - برقی

شکل ۷-۱۲- الف

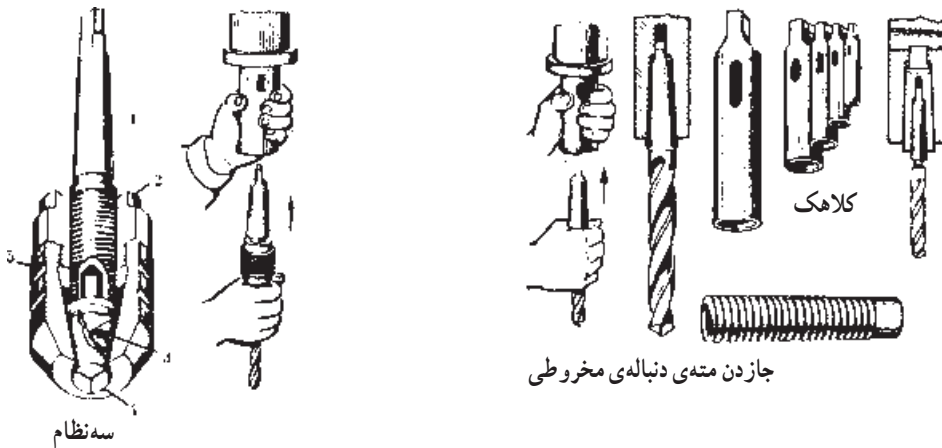
شکل ۱۲-۷-ب- انواع ماشین مته‌ها (دریل‌ها)

قطعه‌ی کار و چند عامل دیگر باید از دورهای مختلفی استفاده کرد که می‌توان این دور را از رابطه‌ی تعداد دوران $n = \frac{V \times 1000}{d \times \pi}$ محاسبه کرد. در این رابطه V «سرعت برش سوراخ کاری» (به متر بر دقیقه) و d «قطر مته» (به میلی‌متر) و n «تعداد دور ماشین مته» (به دور بر دقیقه) است.

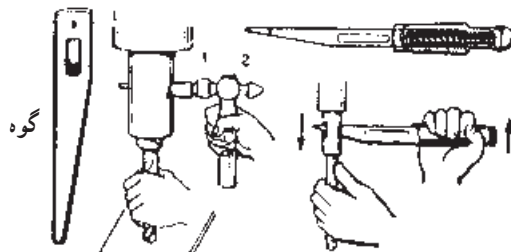
۷-۴- روش سوراخ کاری

۷-۴-۱- طرز بستن و جا زدن مته‌ها: برای بستن مته‌های دنباله‌ی استوانه‌ای از سه یا دو نظام استفاده می‌کنند. برای جا زدن مته‌های دنباله‌ی مخروطی از کلاهک‌های مناسب استفاده می‌شود.

برای سوراخ کردن قطعات مختلف نسبت به قطر مته و جنس

جازدن مته‌ی دنباله‌ی مخروطی

شکل ۱۳-۷- درآوردن مته‌ها

۷-۵- نکات ایمنی در سوراخ کاری

- ۱- هنگام کار با ماشین مته باید موی سر کوتاه باشد.
- ۲- هرگز در هنگام کار با ماشین مته، انگشتر به دست نداشته باشید.
- ۳- آچار سه نظام را پس از بستن مته از روی سه نظام بردارید.
- ۴- ورق‌های نازک و قطعات کوچک را حتماً به گیره ببندید؛ سپس سوراخ کنید.
- ۵- سعی کنید همیشه قطعه‌ی کار را به گیره ببندید؛ سپس سوراخ کنید.

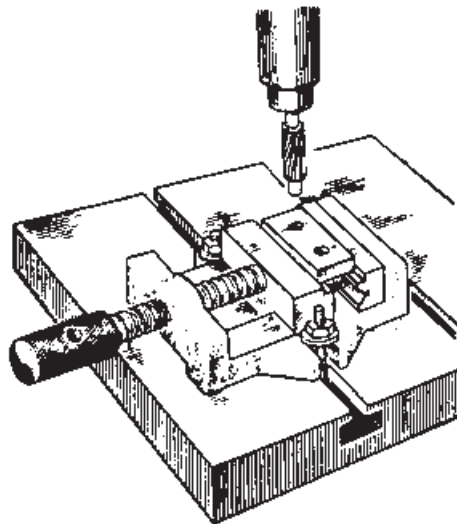
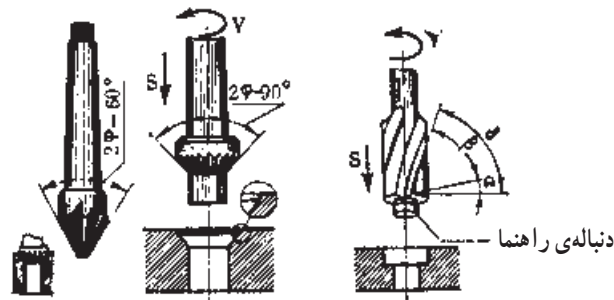
باید توجه داشت که تعداد دور محاسبه شده به صورت تئوری است و با توجه به دور موجود ماشین نزدیک‌ترین دور را برای سوراخ کاری باید انتخاب نمود و ماشین را برای آن دور تنظیم کرد.

۷-۴-۲- خزینه کاری: برای ایجاد محل قرار گرفتن

سریچ‌ها و پرچ‌های سرتخت و سرخزینه از خزینه کاری استفاده می‌شود.

خزینه کاری به وسیله‌ی ابزارهایی به نام «مته‌ی خزینه» انجام

می‌شود.

شکل ۷-۱۴- خزینه کاری با مته‌ی سرتخت

